

ВІДГУК

офіційного опонента

к.і.н. Біршової Ольги Юріївни

на дисертаційну роботу Ліхолєтова Ярослава Володимировича

«Становлення та розвиток пам'яткоохоронної справи на Харківщині
(1945 р. – поч. ХХІ ст.)»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 032 – Історія та археологія

Актуальність теми

На сьогоднішній день, пам'яткоохоронна діяльність займає чільне місце не тільки з практичної точки зору, але й з позиції проведення фундаментальних наукових історичних досліджень. Становлення та розвиток пам'яткоохоронної справи в регіональному розрізі є достатньо важливою науковою проблемою, яка зумовлює необхідність заповнювати лакуни саме в історії українського пам'яткознавства. Необхідність охорони і збереження нерухомих пам'яток історії та культури в Україні, передусім пов'язана з російсько-українською війною, коли ворог нещадно знищує не тільки нерухомі пам'ятки культурної спадщини, але й культуру загалом. Відтак запропонована тематика дисертації Ліхолєтова Ярослава Володимировича, що спрямована на вивчення історичних процесів розвитку пам'яткоохоронної справи на території Харківщини, не викликає заперечень щодо її актуальності, а також теоретичної і практичної значущості.

У дисертаційній роботі поставлені науково-теоретичні й практичні завдання: розробка класифікаційних критеріїв для джерельної бази, дослідження передумов формування пам'яткоохоронної справи на Харківщині в повоєнний період, аналіз практичної діяльності державних органів охорони культурної спадщини, визначення основних напрямів діяльності Харківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, аналіз пам'яткоохоронних процесів в період незалежності України, виокремлення основних етапів та розробка періодизації розвитку державної системи сфери охорони культурної спадщини на

території Харківщини у досліджуваний період.

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі «Українознавство, культурологія та історія науки» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за планами науково-дослідних робіт відповідно до ініціативної науково-дослідної роботи «Розвиток науки, освіти та культури Слобідської України другої половини ХІХ ст. – початку ХХІ ст.» (ДР № 0122U201252).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі.

Основні результати дослідження, що наведені в дисертації Ліхолєтова Ярослава Володимировича, повною мірою обґрунтовані як з наукової, практичної, так і з теоретичної точки зору. Проведені дисертантом дослідження дозволяють сформулювати окремі твердження про важливі віхи становлення та розвитку державної пам'яткоохоронної справи на Харківщині впродовж 1945 р. – поч. ХХІ ст.

Структура дисертаційного дослідження Ярослава Ліхолєтова спирається на широку джерельну та історіографічну базу. У роботі висвітлено всі важливі аспекти обраної тематики дослідження. Використані автором методологічні принципи та підходи у дисертації, дозволили йому проаналізувати провідні питання в межах означеної проблематики та сформулювати відповідні висновки.

Обґрунтованість наукових положень та тверджень підтверджено довідками про впровадження результатів дисертаційного дослідження, а також достатньою кількістю наукових публікацій, в яких відображено результати наукових досліджень.

Достовірність результатів досліджень.

Достовірність отриманих результатів обумовлена метою, завданнями, а також методологією дослідження, яка складається із загальнонаукових, спеціально-історичних та інших наукових методів, що дало змогу здобувачу зусібіч дослідити визначений об'єкт дослідження. Достовірність заявлених результатів і положень у дослідженні підтверджується залученням наукових праць

вчених-дослідників, а також введенням до наукового обігу нових джерел з історії пам'яткоохоронної справи, які автор проаналізував у дисертації.

До основних нових наукових результатів дисертації слід віднести наступне:

- виявлено, проаналізовано та залучено до наукового обігу документи та матеріали архівів державних, наукових та громадських установ України, сформовано репрезентативну джерельну базу, що надало змогу загалом охарактеризувати пам'яткоохоронні процеси в регіоні;
- вивчено основні аспекти роботи та доведено роль Харківського осередку Українського товариства охорони пам'яток історії та культури в пам'яткоохоронній діяльності України в цілому, та регіону зокрема;
- досліджено основні етапи підготовки Харківського тому всеукраїнського енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України» та його вагомість у науковому та нормативно-правовому процесі пам'яткоохоронної діяльності;
- розглянуто сучасний практичний досвід пам'яткоохоронних інституцій у регіоні;
- набуло подальшого розвитку дослідницький напрям історичного пам'яткознавства, як складової загального історичного процесу.

Значимість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Практична цінність полягає у використанні результатів досліджень у роботі закладів вищої освіти, та державних установах, а саме:

1) у Харківській державній академії культури (м. Харків) при розробці і впровадженні у навчальний процес факультету культурології та соціальних комунікацій;

2) у поточній діяльності Департаменту культури і туризму Харківської обласної державної (військової) адміністрації (м. Харків) – спеціально уповноважений орган охорони культурної спадщини, що займається різноманітними

питаннями виявлення, охорони та збереження пам'яток культурної спадщини в межах Харківської області.

Повнота викладення результатів досліджень в опублікованих працях.

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 19 наукових праць, з них у фахових наукових виданнях України – 4, а також наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 15. Усі представлені публікації одноосібні.

Опубліковані матеріали повною мірою відображають зміст дисертації та відповідають вимогам пункту 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44.

Оформлення дисертації відповідає діючим вимогам, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в логічній послідовності розв'язування завдань дослідження.

Оцінка змісту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ліхолетова Ярослава Володимировича складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, додатки.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, окреслено хронологічні та територіальні межі дослідження, визначено мету і завдання дослідження, а також охарактеризовано методологічну основу дисертації. Наведено інформацію щодо наукової новизни та практичного значення одержаних результатів. Подано інформацію щодо особистого внеску дисертанта, а також вихідні дані щодо апробації матеріалів дисертаційного дослідження.

Перший розділ присвячено аналізу історіографії та джерельної бази дисертації, а також розглянуто методологічну базу проведеного дослідження.

У другому розділі розкрито передумови розвитку державної системи охорони культурної спадщини на Харківщині впродовж XIX ст. – 1945 р. Також детально проаналізовано пам'яткоохоронну ситуацію в регіоні впродовж 1945 – другої половини 1960-х рр.

У третьому розділі висвітлено інституційне та наукове оформлення пам'яткоохоронної справи на території Харківщини впродовж другої половини 1960-х – 1991 рр. Дисертант детально розглянув історію становлення та діяльність Харківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Проаналізовано передумови виникнення та історію підготовки енциклопедії «Звід пам'яток історії та культури України» (Харківська область). Ґрунтовно проаналізовано розвиток пам'яткоохоронної справи в контексті її нормативно-правової бази.

У четвертому розділі проаналізовано основні пам'яткоохоронні процеси після відновлення незалежності України. Здобувачем досліджено стан формування сучасної законодавчої бази пам'яткоохоронної галузі. Проведено узагальнення основних форм та напрямів теоретичної та практичної роботи важливих установ та організацій, які провадять пам'яткоохоронну діяльність у регіоні. Автор вперше використовує в роботі термін «пам'яткоохоронна мережа», залучаючи його до наукової термінології сучасного пам'яткознавства.

Висновки сформульовані у дослідженні чітко та відображають результати проведеного дослідження як вирішення висунутих у дисертації завдань.

Список використаних джерел і літератури складається з 338 найменувань, що говорить про опрацювання великого обсягу фахової літератури, а також опублікованих і неопублікованих джерел.

Анотація відображає основний зміст дисертації та повною мірою розкриває науково-теоретичні результати та практичну цінність дослідження.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено. Текст дисертаційного дослідження містить авторські ідеї, і не виявлено використання ідей

інших науковців без посилання на їх роботи.

Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в одноосібних опублікованих працях. Достовірність зазначених у дисертаційному дослідженні та публікаціях положень, підтверджується комплексним підходом до вивчення конкретного предмета, який також визначає певні принципи, методи та підходи, що використовувались здобувачем в дослідницькому процесі.

По дисертаційній роботі можна зробити наступні зауваження:

- Окреслюючи хронологічні межі дослідження, варто було більш конкретно обґрунтувати нижню хронологічну межу, оскільки висвітлення історичних передумов становлення та розвитку пам'яткоохоронної справи незначною мірою виходить за хронологічні рамки дисертації.

- Бажано було б більше уваги приділити явищу меценатства у пам'яткоохоронній діяльності, а також ролі приватних осіб, причетних до збереження та відновлення пам'яток нерухомої культурної спадщини.

- Сучасний стан пам'яткоохоронної справи активно залучає цифрові технології, фотограмметрії, лазерне сканування, 3D моделювання. Варто врахувати це в подальшій роботі дисертанта, як один із напрямів пам'яткоохоронної діяльності.

- У дисертації зустрічається декілька незначних технічних помилок.

Вказані недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної роботи. Зауваження носять рекомендаційний характер. Дисертація є актуальною і має високу наукову цінність та практичну значущість.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Ліхолетова Ярослава Володимировича «Становлення та розвиток пам'яткоохоронної справи на Харківщині (1945 р. – поч. ХХІ ст.)» за своїм змістом відповідає спеціальності 032 – Історія та археологія. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка містить важливі науково-обґрунтовані результати, має наукову новизну, а також має перспективи для подальших фундаментальних досліджень у напрямку історичного пам'яткознавства.

Подана дисертаційна робота «Становлення та розвиток пам'яткоохоронної справи на Харківщині (1945 р. – поч. XXI ст.)» Ліхолетова Я. В. відповідає спеціальності 032 – «Історія та археологія», відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, а здобувач Ліхолетов Ярослав Володимирович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Офіційний опонент

кандидат історичних наук,
доцент кафедри музейно-туристичної
діяльності Харківської державної
академії культури

Ольга БІРЬОВА

